

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Dette er en samling af formler og elektriske størrelser, samt et forsøg på, at forklare dem på en "forståelig måde". Det er forsøgt gjort ved brug af analogier til andre måske mere kendte fysiske størrelser.

Hvis du finder fejl eller mener, der mangler noget, - så send venligst en mail !!

Valle Thorø

Den første tabel viser analogier til andre fysiske størrelser.

<u>Elektrisk størrelse</u>	<u>Analogi</u>
<u>Spænding</u> , U [V], Volt <u>Elektrontryk</u>	Lufttryk, Vandtryk, Temperatur, Negativ spænding ~vacuum i rør eller tank. Lufttryk i en cykelslange. Hvis der er et hul, vil der være et flow til et lavere tryk.
<u>Spændingsforskel</u> , Delta U, ΔU [V] Er der en spændingsforskel, løber der en strøm, hvis der kan ! ΔU og modstanden bestemmer størrelsen.	Trykforskel, Temperaturforskel Der vil være et flow, hvis muligt, mod lavere tryk
<u>Strøm</u> , I [A] Ampere Elektronflow	Vandflow i rør, Luftflow, Strøm i bæk, Er der hul på et rør med tryk i, vil der være et flow ud mod lavere tryk.
<u>Modstand</u> R, [Ω] Ohm, Modstand mod elektronflow	Modstand i vandrør mod vandflow. Fx Indsnævring i et vandrør, Forkalkning af en blodåre Er der hul på cykelslangen, er modstanden ikke uendelig ! Ligger der en død ko i et vandløb, er der større modstand mod vandflow.

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Batteri Ladningspumpe, pumper ladninger op på højere tryk. "Konstant tryk"	Svarer til en Centrifugal Vandpumpe, der giver et konstant vandtryk. Pumper vand op på et højere tryk	
Kondensator Kondensatorens størrelse ~ dens kapacitet Det er ikke muligt, momentant at ændre spændingen over en kondensator Kondensator lader af: Graf: $U_c=f(t)$ Større kondensator Større aflademodstand Lækstrøm, i elektrolytkondensator	Vandtårn, cylindrisk Kapacitet svarer til grundfladen Ladning i kondensator svarer til meter vandsøjle. Det er ikke muligt, momentant at ændre niveauet i et vandtårn Varm te køler af, $Temp = f(t)$ Større mængde te Bedre isolering, Tehætte Luft i cykelhjul diffunderer ud	
Spole Strøm i spole Det er ikke muligt, momentant at ændre strømmen i en spole Energiindholdet $E_{\text{Magnetfelt}} = \frac{1}{2} \cdot L \cdot I^2 \text{ [oule]}$	Masse i bevægelse Det er ikke muligt, momentant at ændre en masses hastighed, fx en bils hastighed. Energiindholdet $E_{\text{Kinetisk}} = \frac{1}{2} \cdot m \cdot v^2 \text{ [oule]}$	
Zenerdiode En Zenerdiode leder som en alm. Diode den ene vej, men den anden vej spærrer den kun indtil et vist spændingsniveau er overskredet.	Kanal med diger. Kommer vandstanden over digens kant, stiger vandet ikke længere.	
Transistor Forholdet I_{basis} til $I_{\text{collector}}$ beskriver transistorens strømforstærkeren, kaldet β En lille strøm styrer en større strøm	Servomekanisme I en lastbil kan en lille kraft fra rattet dreje store tunge hjul En lille kraft styrer en større kraft	
Mosfettransistor	Magnetventil	

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

En lille spænding styrer en (stor) strøm	Vha. et joystick styres en stor kraft
Diode Der skal 0,7 volt for at dioden åbner	Kontraventil Der skal et tryk til, før ventilen åbner. En fjederkraft skal overvindes !

<u>Navn, Størrelse</u>	<u>Formel- tegn</u> Symbol	<u>SI-enhed</u>	<u>Bemærkninger,</u> (enheder)	<u>Formler, Equations</u>
Spænding, Voltage elektrisk potentiale Electric potential Spændingsforskel Voltage difference Potentialforskel Elektron tryk ~ vandtryk meter vandsøjle Electron Pressure	U	Volt [V]	1 V = 1 W/A 1 V = 1 A · Ω 1 V = 1 J/C	U = I · R U = E/Q
Spændingsdeler formel Voltage divider equation			Spændingen over en modstand i en spændingsdeler, er den påtrykte spænding gange med den modstand, man vil finde spændingen over, divideret med summen af modstandene.	$U_{Out} = \frac{U_{Påtrykt} \cdot R_x}{\Sigma R}$ $U_{Out} = \frac{U_{Applied} \cdot R_x}{\Sigma R}$
Strøm Current Elektronflow pr sek. ~ vandflow, liter/sek ~ water flow, Liter / sec	I	Ampere [A]	1 [A] = 1 [C/s] 1 [A] = 1 [V/Ω]	I = Q/t I = U / R
Strømdelerformelen Current divider eq			I en parallelforbindelse findes strømmen i en af modstandene som den totale strøm, gange den anden modstand, divideret med summen af modstandene.	$I_2 = \frac{\Sigma I \cdot R_1}{R_1 + R_2}$
Modstand Resistans Modstand imod flow (Død ko I bæk)	R Z	Ohm [Ω]	1 Ω = 1 V/A 1 Ω = 1 W/A ² 1 Ω = 1 V ² /W 1 Ω = 1/S (1/ Siemens)	R = U / I
Elektricitetsmængde, Elektrisk ladning ~ vand volumen mængden af ladninger	Q	Coulomb [C]	1 C = 1 As 1 C = 1 J/V	Q = I · t

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Specifik modstand Specific resistans Et materiales modstand mod strøm	ρ Rho	Ohm-meter [$\Omega \cdot m$]	0,01725 $\mu\Omega$ for Cu leder, 1 kvadratmeter stor og 1 m lang ved normalt 20 °C. Eller i SI-enheder 0,01725 $\mu\Omega m$ α_{20} for Cu er 0,393 %/°C	$R = (\rho \cdot s) / A$ ρ_{20} er specifik modstand opgivet ved 20 °C $\rho = \rho_0 [1 + \alpha_0(T - T_0)]$ $R = R_0 [1 + \alpha_0(T - T_0)]$
Ledeevne Konduktans Et materiales evne til at lede strøm Modsatte af modstand	G	Siemens [S]	1 S = 1 A/V 1 S = 1/ Ω 1 S = 1 A ² /W 1 S = 1 Ω^{-1}	G = 1/R G = I/U
Strømtæthed	J	Ampere pr kvadratmeter [A/m ²]		J = I/A
Elektrisk feltstyrke	E	Volt pr. meter [V/m]	1 V/m = 1 W/Am 1 V/m = 1 A Ω /m 1 V/m = 1 N/C	Spændingsforskel pr. meter. Bliver den for stor, springer en gnist. ~ ex. Et lyn. Bliver spændingen over ca 30 KV pr cm, springer en gnist. Fra eb nål er spændingen ca 5,5 KV / cm.
Elektrisk arbejde	W	Joule [J]	1 J = 1 Nm 1 J = 1 Ws	W = P · t W = U · Q
Elektrisk Effekt Energi pr sekund.	P	Watt [W]	1 W = 1 J/s 1 W = 1 V · A	P = U · I P = U ² /R P = I ² · R
Kraft	F	Newton [N]	1 N = 1 Ws/m 1 N = 1 Kg · m / s ²	
Længde	s	Meter [m]		
Areal	A	Kvadratmeter [m ²]		
Virkningsgrad	η (eta)		Udnyttet i forhold til tilført	$\eta = P_{nytte}/P_{tilført}$ $\eta = W_{nytte}/W_{tilført}$

Kondensator, Capacitor

Navn, Størrelse Name, Quantity	Formel-tegn Symbol	SI-enhed SI Unit	Bemærkninger Comments (enheder)(Units)	Formler Equations
Ladning / Charge Elektricitets-mængde ~opmaganiseret vand Amouth of charge	Q	Coulomb [C]	1 C = 1 As, 1 [C] ~ ladningen af 6,25 · 10 ¹⁸ elektroner 1 [C] ~ the charge of 6,25 · 10 ¹⁸ electrons	Q = I · t [C = A · s] Q = U · C [C = V · F]
Elementarladning Charge of 1 electron	e	Coulomb [C]	e=1,602EE-19 [As] or [C]	

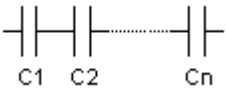
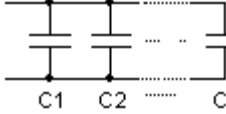
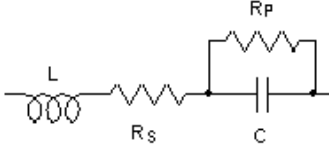

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

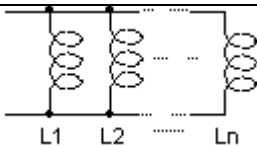
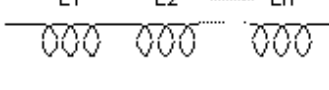
Kapacitet, Capacity ~cylindrisk vandtårn ~Water tower	C	Farad [F]	1 F = 1 As/V 1 F = 1 C/V 1 [F] er den kapacitet, hvorover spændingen stiger 1 [V] når der tilføres 1 [A] i 1 sekund. 1 [F] is that capacity, in which the voltage rises 1 [V] when charged up with 1 [A] in 1 [s]	$C = \frac{Q}{U}$ [F = C / V] Ved konstant strøm: By constant current: $U_C = \frac{I \cdot t}{C}$ [V = As / F]
Oplagret energi Stored energi	W	Joule [J]		$W = \frac{1}{2} \cdot C \cdot U^2 = \frac{1}{2} \cdot \frac{Q^2}{C}$
Xc Kapacitiv modstand (Sinus) Reaktans, Reactance.	X _c	[Ω]		$X_C = \frac{1}{2 \cdot \pi \cdot f \cdot C}$
Halvliv, halv op- eller afladning Half live, charge half up, or half discharge		Sekund [s] Second		$t_{1/2-liv} = \frac{2}{3} \cdot R \cdot C$ [s]
Tau	τ	Second [s]	63 % opladning, eller 63 % afladning	
U _c afladning U _c Discharge		Volt [V]	Ending in zero	$U_C = U_{start} \cdot e^{-\frac{t}{RC}}$
U _c opladning U _c Charge up		Volt [V]	Charging from 0 [V]	$U_C = U_{Final} \cdot \left(1 - e^{-\frac{t}{RC}}\right)$
t afladning t Discharge		Sekund [s] Second		$t = R \cdot C \cdot \ln\left(\frac{U_{start}}{U_C}\right)$
t opladning til U _c t Charge Up		Sekund [s] Second	U _{Final} er den spænding, der lades op imod U _c er den spænding, der ønskes ladet til.	$t = -R \cdot C \cdot \ln\left(1 - \frac{U_C}{U_{Final}}\right)$ $t = R \cdot C \cdot \ln\left(\frac{U_{Final}}{U_{Final} - U_C}\right)$
U _c , opladning og afladning med startværdi U _c , charging up and discharging with Start-value			Ved opladning er U _{initial} = 0, ved afladning: U _{final} = 0 When charging up U _{initial} = 0, When discharging, U _{final} = 0	$U_C = U_{Final} + (U_{initial} - U_{Final}) \cdot e^{-\frac{t}{RC}}$
I _c , op & afladning I _c , Charging up and discharging				$I = I_{Final} + (I_{initial} - I_{Final}) \cdot e^{-\frac{t}{RC}}$
Opladning med konstant strøm Charging by constant current				$Q = U \cdot C$ og $Q = I \cdot t$
Ladestrøm som f(spændingsændring)				$i(t) = C \frac{dU(t)}{dt}$

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Opladning med ikke konstant strøm				$U_c(t) = \frac{1}{C} \int i(t) dt + U_0$
Serielle kondensatorer				$\Sigma C = \frac{1}{\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots + \frac{1}{C_n}}$
Parallele kondensatorer.		Parallele vandtårne.		$\Sigma C = C_1 + C_2 + \dots + C_n$
Ækvivalent diagram for en kondensator. Ingen kondensator er "ideel".				

Spole Coil

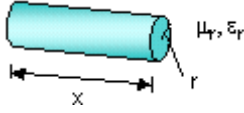
Navn, Størrelse Name, Quantity	Formel- tegn Symbol	SI-enhed SI Unit	Bemærkninger / Comments (enheder) (Units)	Formler Equations
Oplagret energi Stored energi	W	Joule [J]		$W = \frac{L \cdot I^2}{2}$
Selvinduktions- koefficient, Induktans	L	Henry [H]	1 H = 1 Vs/A = 1 Ohmsecond	
i ved stigende strøm i at rising current		Ampere [A] Amps		$i = I_{Final} \left(1 - e^{-\frac{t}{\tau}} \right)$ Tau = L/R
i ved aftagende strøm i at decreasing current		Ampere [A] Amps		$i = I_{Start} \cdot e^{-\frac{t}{\tau}}$ Tau = L/R
X _L Induktiv modstand (Sinus) Reactance	X _L	Ohm [Ω]		$X_L = 2 \cdot \pi \cdot f \cdot L$
				$U(t) = L \frac{di(t)}{dt}$
				$(i) = \frac{1}{L} \int U(t) \cdot dt$
				$\Sigma L = \frac{1}{\frac{1}{L_1} + \frac{1}{L_2} + \dots + \frac{1}{L_n}}$
				$\Sigma L = L_1 + L_2 + \dots + L_n$

Kabler:

Parsnoede kabler. Et kategori 5 kabel har typisk 3 til 4 snoninger pr tomme. Sammenlignet med 3 til 4 snoninger (twists) pr foot for Category 3.

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

	$L_{(LowFreq)} = 0.002 \cdot \left[\ln\left(\frac{2 \cdot X}{r}\right) - 0.75 \right] \mu H$ $L_{(HighFreq)} = 0.002 \cdot \left[\ln\left(\frac{2 \cdot X}{r}\right) - 1.00 \right] \mu H$ X = længde, r = radius, brug samme enheder

Mangler:

Ækvivalent-kredsløb:

Printbaner:

Transmissionsledning:

Andet

Navn, Størrelse Name, Quantity	Formel- tegn Symbol	SI-enhed	Bemærkninger Comments (enheder) units	Formler
Elektrisk arbejde Energi	W	Joule [J]	1 J = 1 Nm = 1 Ws	
Elektrisk effekt Power	P	Watt [W]	1 W = 1 J/s = 1 VA	$P = U \cdot I = \frac{U^2}{R} = I^2 \cdot R$
Energitaab i vindinger	P	Watt [W]		$P = I^2 \cdot R_{Winding}$
Tid Time	t	Sekund [s]		
Frekvens Frequency	f	Hertz [Hz]	1/s, 1 Hz = 1 svingning / sek.	
Periodetid Period time	T	Sekund [s]		
Dutycycle		%	Et signals "høj-tid" i forhold til periodetiden.	

Varme

Navn, Størrelse Name, Quantity	Formel- tegn Symbol	SI-enhed	Bemærkninger Comments (enheder) units	Formler
Varmeflow, fx gennem en væg	Φ (fi)	Watt [W]		$\Phi \left[\frac{K \cdot A \cdot m^2}{W} \right] = \frac{\Delta T}{R_{varme}}$

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Varmemodstand	R_{varme}	$\frac{\text{K} \cdot \text{m}^2}{\text{W}}$		$R_{\text{varme}} = \frac{l}{\lambda(\text{Lambda})} \left[\frac{\text{m}}{\frac{\text{W}}{\text{m} \cdot \text{K}}} \right]$ l er tykkelsen i meter $\Sigma R_{\text{varme}} = R_{\text{varme } 1} + R_{\text{varme } 2} + \dots$
Materialekonstant	λ (lambda)	$\left[\frac{\text{W}}{\text{m} \cdot \text{K}} \right]$	Lambda repræsenterer den mængde varme, der passerer gennem en 1 meter tyk lag af materialet, pr kvadratmeter flade, pr tidsenhed med 1 grads temperaturforskel mellem overfladerne.	
U-værdi	U	$\left[\frac{\text{W}}{\text{m}^2 \cdot \text{K}} \right]$	U = transmissionskoeffetienten Siger noget om, hvor mange Watt, der forsvinder gennem en konstruktionsflade (fx en væg) pr m^2 pr grad C temperaturforskel.	

<u>Navn, Størrelse</u> Name, Quantity	<u>Formel- tegn</u> Symbol	<u>SI-enhed</u>	<u>Bemærkninger Comments</u> (enheder) units	<u>Formler</u>
Lysstyrke		cd	Candela,	
Lysstrøm	Φ	lm, lumen	Cd sr	
Belysning	lx	lux	Cd sr / m^2	1 lux = 1 lm/ m^2
Lystæthed, luminans	L		Cd/ m^2	
Lysudbytte	η	Lm / W		
Strålingsintensitet		W/ m^2		

SI-enheder:

Quantity	Symbol	Unit	Symbol
Capacitance	C	farad	F
Charge	Q	coulomb	C
Conductance	G	siemens	S
Current	I	ampere	A
Energy	W	joule	J
Frequency	f	hertz	Hz
Impedance	Z	ohm	Ω
Inductance	L	henry	H
Power	P	watt	W
Reactance	X	ohm	Ω
Resistance	R	ohm	Ω
Time	t	second	s
Voltage	V	volt	V

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Præfikser:

Navn	Symbol	Gange med		Navn	Symbol	Gange med	
Terra	T	1 000 000 000 000	10^{12}	deci	d	1/10	10^{-1}
Giga	G	1 000 000 000	10^9	centi	c	1/100	10^{-2}
Mega	M	1 000 000	10^6	milli	m	1/1000	10^{-3}
Kilo	k	1 000	10^3	mikro	μ	1/1 000 000	10^{-6}
Hekto	h	100	10^2	nano	n	1/1 000 000 000	10^{-9}
Deca	da	10	10^1	pico	p	1/1 000 000 000 000	10^{-12}

Modstande i serie, Resistors in serie: $\Sigma R = R_1 + R_2 + \dots$

2 parallelle modstande, 2 parallel resistors : $\Sigma R = \frac{R_1 \cdot R_2}{R_1 + R_2}$,

n parallelle modstande / resistors : $\Sigma R = \frac{1}{\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \dots}$

Spændingsdelerformlen: Voltage divider equation $\Delta U_{R_x} = U_{\text{Påtrykt}} \cdot \frac{R_x}{\Sigma R}$

Strømdelerformel: Current divider eq: $I_1 = \Sigma I \cdot \frac{R_2}{R_1 + R_2}$

Kondensatorer i Parallel: Capacitors in parallel $\Sigma C = C_1 + C_2 + \dots$

n kondensatorer i serie, n capacitors in serie: $\Sigma C = \frac{1}{\frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \dots}$

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Sinusformet spænding eller strøm:

$$\text{Effektivværdi} = \text{RMS} = \frac{\text{Maksimalværdi}}{\sqrt{2}}$$

$$\text{Peak-værdi} = \text{Maksimalværdi} = \sqrt{2} \cdot \text{effektivværdi} = \frac{\pi}{2} \cdot \text{Middelværdi}$$

$$\text{Peak-peak-værdi} = 2 \cdot \text{Maksimalværdi} = 2,828 \cdot \text{effektivværdi}$$

$$\text{Middelværdi} = (2 \cdot \text{Maksimalværdi}) / \pi$$

$$\text{Øjebliksværdi } e = E_{\text{max}} \cdot \sin(\omega \cdot t), \quad \omega = 2 \cdot \pi \cdot f$$

Resistivitet og temperaturkoefficient for udvalgte materialer. ρ_{20} = resistivitet ved 20 °C, α_{20} = temperaturkoefficient ved 20 °C.

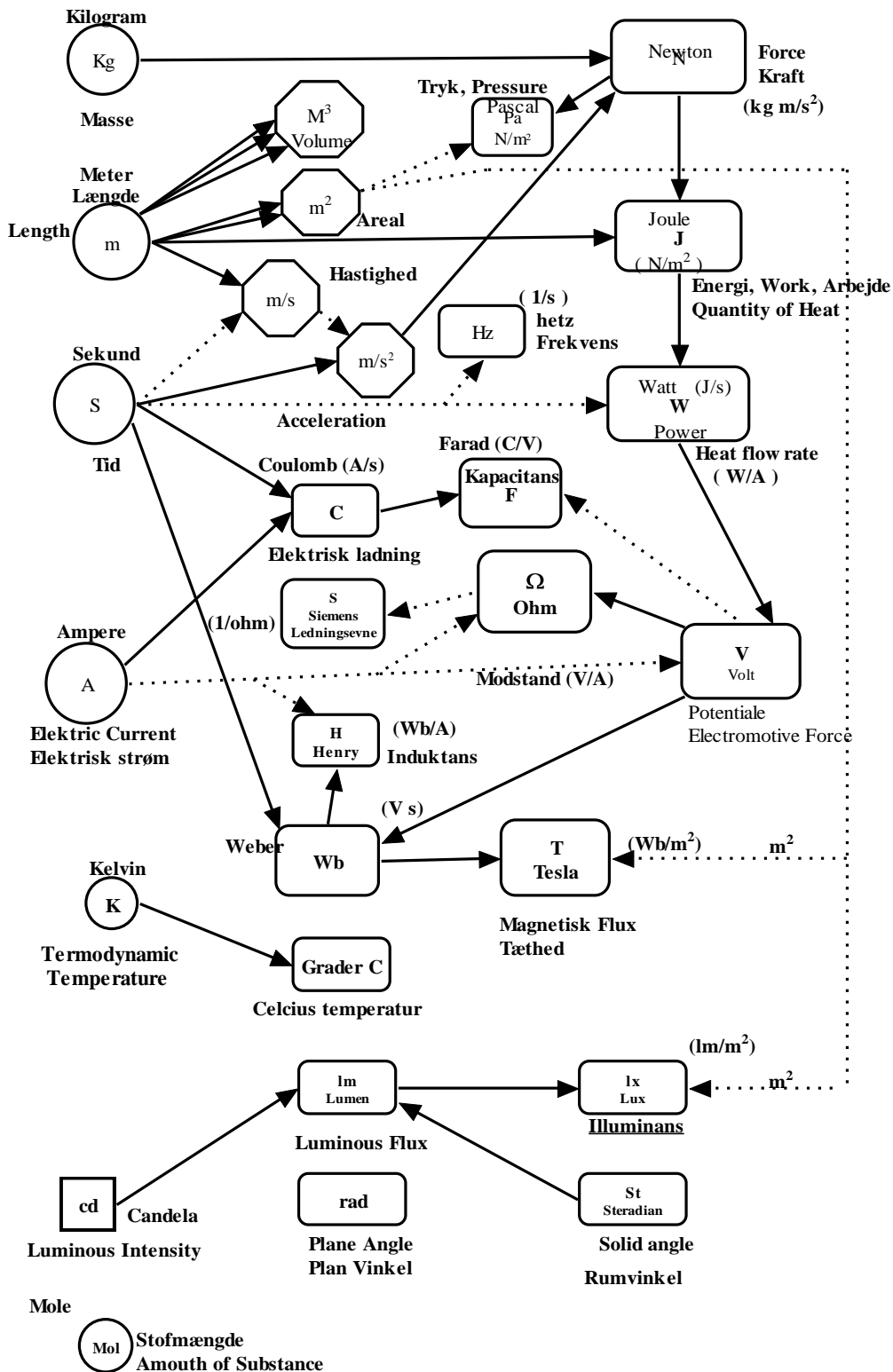
Materiale	$\rho_{20} \mu\Omega \text{ m}$	$\alpha_{20} \% / ^\circ\text{C}$
Kobber, blødt	0,01725	0,393
Aluminium, hårdt	0,0284	0,403
Jern	0,1 - 6	0,3 - 0,6
Sølv, blødt	0,0159	0,41
Konstantan	0,50	-0,004
Manganin	0,43	0,003
Krom-nikkel	1,00 - 1,13	0,011 - 0,015
Kanthal A	1,45	
Molybdæn og wolfram	0,055	0,4
Kviksølv	0,958	0,089
Kul	Ca. 30	ca. -0,1

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

SI Basis Enheder

SI Afledte enheder med specielle navne

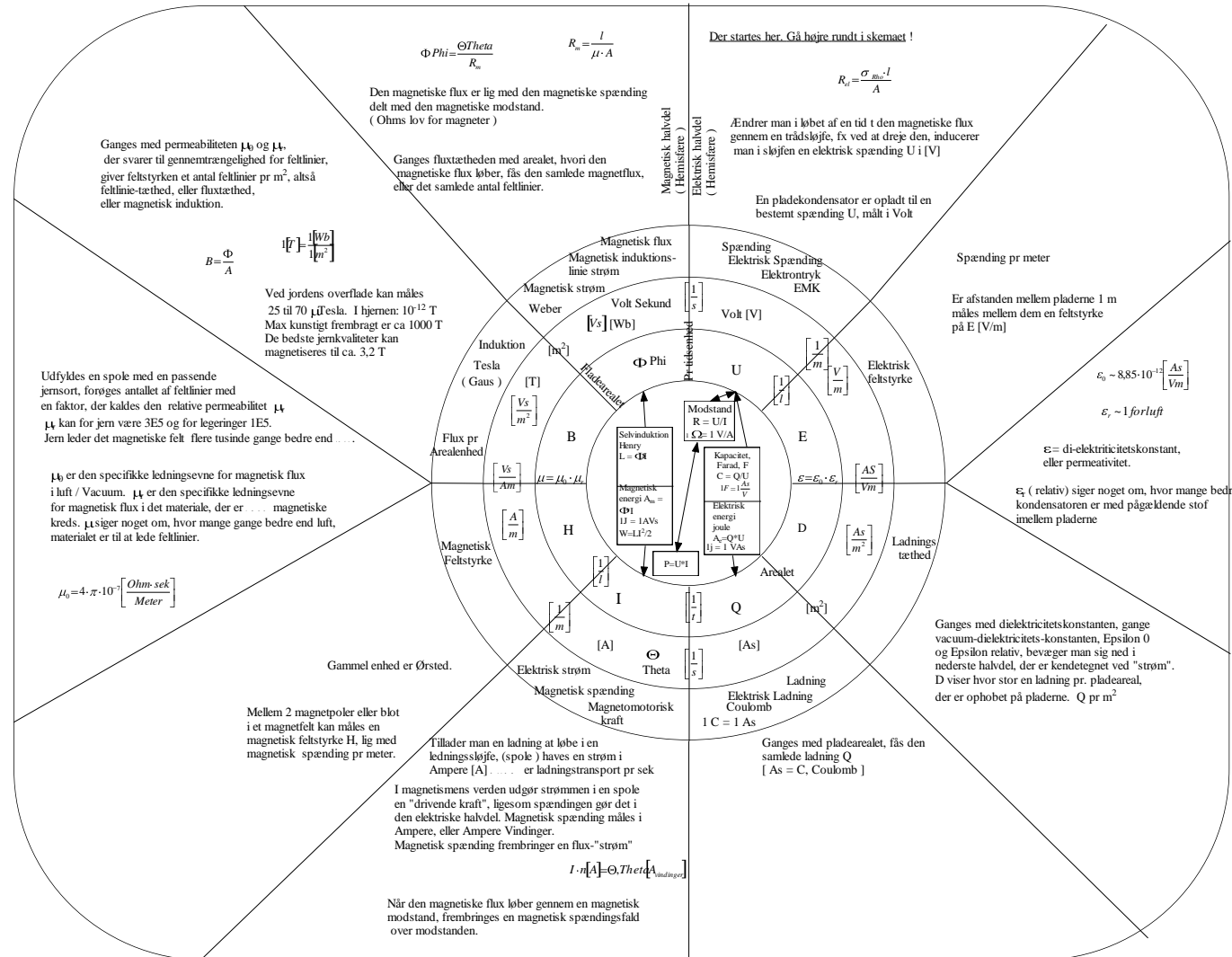

Optrukne linier indikerer multiplikation, Stiplede linier indikerer division

/Valle

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

”Love:”

1. Det er ikke muligt momentant at ændre spændingen over en kondensator.
2. Det er ikke muligt momentant at ændre strømmen i en spole. Spolen vil generere en sådan spænding - med polaritet - at strømmen opretholdes.
(Analogi: Man kan ikke momentant bringe en bil op på fx 100 km/t. - og man kan ikke momentant stoppe den.)
3. Stiger spændingen tværs over en kondensator, kaldes det opladning, falder den, er det afladning.
4. Alt er relativt.
5. Alt tager tid.
6. En operationsforstærker koblet som forstærker, vil sætte en sådan spænding på dens udgang, at forskellen mellem indgangsterminalerne ΔU_{in} bliver ≈ 0 V

Tommelfinger-regler:

U_{TL} for 4093 CMOS er ca. 70 % U_{CC} , L_{TL} er ca. 50 %.

Nandgate 4093 oscillator-frekvens er ca. : $f = \frac{1}{R \cdot C \cdot \ln\left(\frac{7}{3}\right)}$

$$\text{Exact} = f = \frac{1}{RC \cdot \ln\left[\frac{U_{tl} \cdot U_{cc} - L_{tl}}{L_{tl} \cdot U_{cc} - U_{tl}}\right]}$$

Tæller / oscillator 4060

Oscillatorfrekvens for tæller 4060 brugt som oneshot.

$$f_{osc} = \frac{2^X}{t \cdot 2} \quad X = 14 \text{ for udgang } Q_{14}.$$

Dioder

En diodes, lysdiodes og Zenerdiodes funktion kan sammenlignes med en dæmning. Der skal hhv. 0,7, 1,7 og zenerdiodens påstemplede værdi til før der løber strøm.

$$\text{Formodstand for en lysdiode: } R_{Led} = \frac{U_{CC} - \Delta U_{Led}}{I_{Led}}.$$

En rød lysdiode har en diodespænding på ca. 1,6 til 2 Volt, afh. af fabrikat.

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Det græske alfabet:

A α	Alfa	I ι	Iota	P ρ	Rho
B β	Beta	K κ	Kappa	Σ σ	Sigma
Γ γ	Gamma	Λ λ	Lambda	T τ	Tau
Δ δ	Delta	M μ	My	Υ υ	Ypsilon
E ε	Epsilon	N ν	Ny	Φ φ φ	Phi
Z ζ	Zeta	Ξ ξ	Ksi	X χ	Chi
H η	Eta	O ο	Omikron	Ψ ψ	Psi
Θ	Theta	Π π	Pi	Ω ω	Omega

Farvekoden for modstande:

Farve	Værdi
Sort	0
Brun	1
Rød	2
Orange	3
Gul	4
Grøn	5
Blå	6
Violet	7
Grå	8
Hvid	9

1. og 2. ring angiver de 2 første cifre i modstandsværdien.

3. ring angiver antal nuller. (Guld = 0,1 Sølv = 0,01)

4. ring angiver tolerancen. Sølv = 10%, Guld = 5%, Rød = 2% og Brun = 1%

1% og 2% modstande kræver så mange værdier, at der skal bruges 3 cifre i stedet for 2 til at angive værdien. Derfor har de 4 ringe til værdien, og først den 5. angiver tolerancen.

E12 rækken:

10, 12, 15, 18, 22, 27, 33, 39, 47, 56, 68, 82.

100, 120 etc.

1000, 1200, etc.

10K, 12K, etc.

100K, 120K, etc.

Thevenin`s sætning

Ethvert kredsløb – set fra to terminaler - kan erstattes af en spændingskilde i serie med en modstand.

Spændingskilden U_{TH} er lig tomgangsspændingen målt mellem de to terminaler, og seriemodstanden R_{TH} er den modstand, man ”ser ind i” mellem terminalerne når spændingskilden er kortsluttet.

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Norton`s sætning

En ækvivalent strømgenerator i parallel med en modstand.

Et kredsløb uafhængig af kompleksitet kan reduceres til en strømgenerator I_{Norton} med en parallelmodstand R_{Norton} (eller blot I_N og R_N)

I_N = udgangsterminalernes kortslutningsstrøm, og R_N = den modstand man ”ser ind i” mellem udgangsterminalerne når alle generatorer erstattes af deres indre modstande. (Spændingsgeneratorer kortsluttes, strømgeneratorer afbrydes.)

Boolske regneregler:

1. Man må bryde en bjælke, når man samtidig ændrer tegnet under det sted, der brydes, – og der samtidig sættes parentes. (Der kan ikke sættes forskellige tegn !)
2. Man kan samle en bjælke, når man samtidig ændrer tegnet under det sted, der samles.
3. Har man en variabel optrædende alene blandt flere led, kan man slette andre led hvori variabelen indgår.
4. Har man en variabel – OR – dens inverterede and noget mere, kan man fjerne dens inverterede.

Boolske udtryk:

Konstanter:

$0 \cdot 0 = 0$	$0 + 0 = 0$
$0 \cdot 1 = 0$	$0 + 1 = 1$
$1 \cdot 0 = 0$	$1 + 0 = 1$
$1 \cdot 1 = 1$	$1 + 1 = 1$
$/0 = 1$	
$/1 = 0$	

1 variabel:

$A \cdot 0 = 0$	$A \cdot A = A$
$A \cdot 1 = A$	$A \cdot \bar{A} = 0$
$A + 0 = A$	$A + \bar{A} = A$
$A + 1 = 1$	$A + \bar{A} = 1$
$\bar{\bar{A}} = A$	

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

2 eller flere variable.

1	$A + B = B + A$	
2	$A \cdot B = B \cdot A = AB = BA$	And-tegnet er underforstået.
3	$A + B + C = A + (B + C)$	
4	$A \cdot B \cdot C = (A \cdot B) \cdot C$	
5	$AB + AC = A(B + C)$	Man kan sætte en operator, der findes i flere led, uden for en parentes. Og modsat kan man gange ind !
6	$(A + B)(A + C) = A + BC$	Der ganges ind, hvilket giver 4 led, og der reduceres.
7	$A + AB = A$	Når en variable optræder alene kan alle andre led, hvor pågældende variable indgår slettes.
7.1	$AB + ABC = AB$	Led, hvori andre, kortere led indgår, kan slettes
8	$A(A + B) = AA + AB = A$	
9	$\overline{A+B} = \overline{A+B}$	
10	$A + \overline{AB} = A + B$	Når en variable optræder alene og "ores" med et andet led hvor dens inverterede optræder, kan man slette dens inverterede.
11	$\overline{A+B} = \overline{A} \cdot \overline{B}$	Man kan bryde en invertering hvis man samtidigt ændrer tegnet hvor man har brudt – og evt. sætter parentes.
12	$\overline{A \cdot B} = \overline{A+B}$	Man kan bryde en invertering, hvis man samtidigt ændrer tegnet hvor man har brudt. Her er det nødvendigt at sætte parentes, da "or-tegnet" ikke selv binder de to variable så tæt sammen som "and-tegnet" på venstre side.
12,1	$\overline{\overline{B+C}} = \overline{B+C}$	Husk parentes !!
13	$\overline{A \cdot B \cdot C} = \overline{A+B+C}$	Husk parentes !!
14	$AB + BC + C\overline{A} = AB + C\overline{A}$	Meget speciel regel.

ELEKTRISKE STØRRELSER, ENHEDER, FORMLER MM.

Energi måles i Joule:

Denne side er ikke færdig !!!

1 Joule [J] = 1 [Nm], Newton Meter. Joule er arbejde, energi ! = [Ws]

Begreb:	Navn	Formler
Energi / arbejde		
	Potentiel energi	$E_{pot} = m \cdot g \cdot h \left[J = kg \cdot \frac{m}{s^2} \cdot m \right]$
	Kinetisk energi:	$E_{kin} = 0,5 \cdot m \cdot v^2 \left[J = kg \cdot \frac{m^2}{s^2} \right]$
	Kraft x vej	$A = F \cdot \Delta s \left[N \cdot m \right]$
	effekt x tid,	$E = P \cdot \Delta t \left[W \cdot s = N \cdot m \right]$
	Bevægelsesmængde, Momentum	$= m \cdot v \left[kg \cdot \frac{m}{s} \right]$ vektor
	Impuls, vektor, Kraft x tid,	$F \cdot t \left[N \cdot s \right]$
	1 elektronvolt	$= 1 \text{ [eV]} = 1,602 \cdot 10^{-19} \text{ [J]}$
Effekt, Power:	Power er energi pr tidsenhed	$\frac{\text{arbejde}}{\text{tid}} \left[W = \frac{J}{s} \right]$
	Kraft · hastighed	$P = F \cdot v \left[W = N \cdot \frac{m}{s} \right]$
		$\frac{\text{energi}}{\text{tid}} = \frac{\text{arbejde}}{\text{tid}} = \frac{\text{kraft} \cdot \text{strækning}}{\text{tid}} \quad P = \frac{E}{\Delta t} = \frac{Q}{\Delta t} = \frac{F \cdot s}{\Delta t} \left[W = \frac{J}{s} = \frac{N \cdot m}{s} \right]$

Et legemes masse m relaterer til et legemes inerti, Kraft $F = m \cdot a_{cc} \left[N = kg \cdot \frac{m}{s^2} \right]$

Et legemes vægt w er en kraft mod jordens centrum $w = m \cdot g \left[N = kg \cdot \frac{m}{s^2} \right]$